

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Vita, Et Gestis S. Francisci Xaverii È Societate Iesv Indiarvm Apostoli Libri Qvatvor

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1666

21. Mori regno inferre Christum parat.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10854

agnita veritati. Sed inter Molucenses quos magno numero Ecclesia peperit, digna est fœmina quæ tum suâ laude, tum Xaverij merito æternum memoretur.

20
Ternatis
Reginam
baptizat.

20. Neachile tunc dicebatur, & patrem habuerat Almanforem, virum Boleifcum, illum Tidotis regem, hunc verò Ternatis, inuisi animi, & acutissimi ingenij fœmina, & quòd eius ad Christum accessum magnoperè illustrabat, vt suis addictissima ritibus, irà Christianos, sed Christianorum fere culpa vehementer exosa. Europæos infelix in amicitiam, in germanitatem, etiam in partem insulæ, postquam admisisset, hoc à regis administris meritorum præmium tulerat, vt arce imposita, insulæ gubernatione illam exuerent: tres eius filios, ditionis hæredes legitimos carcere conclusos libertate primum, vitâ deinceps singulos priuarent, de quibus fusè historici. Eam ob rem, Dei miseratione hoc ipsa dignior visa Xaverio, quòd ab hominibus esset indignius habita. Modum excogitauit sanctus quo illam adiret, & alloqueretur, tot illi mira, & tam appositè de excellentiâ regni Dei, de facilitate illius obtinendi, de possidendi æternitate, nullo vnquam aut metu aut periculo turbanda; vt sapientissima Regina, cui nihil iam restabat in terris sperandum, votorum summam in cœlum transcriberet: sed cum Mahumetem altius imbibisset, multa opus fuit disputatione vt dedoceret superstitionum dogma cuius pericia plurimum timebat. Hinc illa deinde in Euangelij doctrinâ tantò stabilior, quantò sibi nihil monerat scrupuli, cui non omni ex parte satisfactum putaret. Sic illa feliciter diuinæ gratiæ impugnanti se tradit, suâque ingenti animi voluptate, & Christianorum gratulatione, à Christi Apostolo tineta, nomen suscepit Isabella. Ipsius postmodum amplitudinem pectoris, sublimè ingenium, & excellentiæ virtutis capacem animum cum perspexisset Xaverius, peculiarem in eo elaborando contulit operam, ex quâ tanto digna magistro discipula, magistra facta est demissionis Christianæ, solitarij secessus, precationis, piorumque operum; sed infractæ afflictissimis in rebus patientiæ, constanti perseverentiâ, quàm regio nomine venerabilior.

21
Moti regno
inferre Curi-
sum parat.

21. Iam Molucensium Christianitas recens, & antiqua eo loco erat, vt salutis suæ probè illi cura committi posse videretur, quare sanctus pater maturum credidit exequi, quod Amboini conceperat, & cuius causâ Ternatem accesserat; plus vltra nempè Christi nomen, formidatis Manti populis inferre: cuius consilij primus rumor, eas statim difficultates mouit vt iis peruincendis vnum tanti viri Apostolicum pectus, par esse valuerit. Maurum petere Ternatenfes, censebant aliud non esse, nisi mortem vltionem ab iis aucupari, quorum barbara & crudelis gula, ad paterni quoque saginam sanguinis assueta, multò minùs esset parura externo, ignoto, sacra inuidenti peregrina, & apud barbaros barbaro; nudo præcipuè Lusitanorum armis quos ab eo tractu, omnium rerum arcebat inopiâ. Vel vna inquebant conditio regionis quam omni infelicitate natura damnauit, certum denuntiat aditus exitium: ferarum magis latibula

latibula quàm hominum fedes, omnia rupes, & præcipites saltus, sylvarum inaccessa, nitrosi fontes, & cæli grauitas, præter ignium imbres, & cineris, & tēpestates saxorū immani fragore, pars terræ hiantis concussu, pars vomentibus inferis erumpere solitæ: quid autem se antropophagis credere? quid hominibus, nullius, nisi ad miscenda venena, & proditiones ingenij & pensi? ad hæc raptò viuere edocti, suo videlicet aduenas ipsi alent? in syluas, & criptas montium præsto erit qui ducem se præbeat? vbi more ferino degunt, & paruos liberos tyrociniò aprorum figendorum, ad venationem hominum exercent. Inseret nimirum sanctus pater diuinæ legis principia, quadrupedum cordibus priusquàm humani aliquid sapere illos docuerit? tum ex hominibus prius excudet Christianos, quàm illos reuulserit ab immanitate, probrisque omnium scelerum quæ illis ab ortu familiaria, vsūque, & annis naturæ conferta penitus? huius verò præstandi quæ potest spes esse? quæ tamen si quæ sit, imò si iam rata, & mutationem illam ex feris in homines, atque adedò in Christianos affecuta; quis eam spondeat fore stabilem, & constantem? quis eo recedente contineat, nè reuoluantur in primam barbariem, & cuiquam deindè par animi robur sancto patri, parique armatum pierate qui apud belluas illas, idem audeat, idemque valeat? fumare adhuc sanguinem Vazij Sacerdotis, quem inter Lusitanos magno eorum dedecore proditum necarant. Neque verò sibi de morte pro Christo oppetenda blandiretur Christi Apostolus, illos enim innatâ feritate, non religionis odio quam prorsus ignorarent, in cædes ruere: sexcentas circum patere insulas, quibus fructuosè importari Christus iis hæcenus inauditus posset, ut quid ergo & vitam propriam & salutem multorum, spebus incertis prolicere, imò spebus certò desperatis? Non sunt hæc ad retinendum Xauerium argumenta, scriptoris inuentum; hæc enim reipsâ Ternatenses certatim admouerunt, ad eum à proposito trahendum quem obseruabant velut sanctum, & amabant vt patrem, quibuscum irritas etiam preces addidissent, vim amicâ commenti, prætorum impulerunt, pœna nauis, & rei totius vetaret à quopiam P. Franciscum in Maurum deferri. Quâ illorum in Dei negotio tam calliganti prudentiâ vehementer commotus, extemplò ad illos verba fecit, ac de gentis illius lamentabili destitutione ità dixit, non modò vt Prætor decretum abrogaret, comitatūque ad illam permitteret; sed multi se illi maris, & laborum, mortisque adedò, si vsus ferret, addere comites optarent. Vos nempè aiebat, qui estis, qui præpotentis Dei bonitatem circumscribitis vestris angustiis? quasi vlli adedò saxa sint, quos non emolliat; ità syluestres, & ferini quos non domet & cicuret eius illa suavis & amica beneficentia, quæ mortuas sæcundat arbores, & de lapidibus, Abrahæ filios educit. Tum pusillitatem obiurgans, & cæcatam mentem, defuturam scilicèt exprobrabat Deum, terræ puncto, qui orbem totum legis suæ imperio subiugasset? vnas toto ex orbe manum Dei colentis, Insulas Mauri, minimè sensuras, futurâsq̃ in illam ingratas &

N

steriles?

steriles? infructuosam illic eius crucem? Vnos ab illâ omnium Gentium hæreditate excludendos Maureses, quam æternus Pater filio tradidit. At erant inculti: rudes, belluini? essent etiam decuplò peiores: nam quod ij eiusmodi essent vt nullâ suâ priuatâ virtute valeret eos corrigere, ob hoc de illis sperare se melius, Dei ope, ac viribus confisum ex quo in homines descendat necesse est, quicquid in salutem conferunt animarum, tanto alioqui tam arduo operi infinitis spatiis inferiores esse vniuersos mortales. Si de mitigandâ illorum barbarie omnes diffiderent, id ab se propterea suo periculo suscipi; excolendis enim, minus barbaris, & minus timendis alios minimè defuturos; istos idè, quod nullius essent, se sibi asserere. Nec se nihilominus, temeritatis arguendum. Nam si Mauri regnum auri venis, aromatum messibus, & piscatione gemmarum afflueret, nullo periculo, aut metu auersum iri ab eo Christianos; nunc vbi præter animarum lucrum nihil affulgeat, vsque adeo id vile, ac nullius pretij habendum? & Dei filios moueri segnius charitate quàm filios seculi cupiditate & auaritiâ debere? Sed occidat timetis, & veneno, aut ferro de medio tollat? Mittite obsecro id mihi metueret; nec enim tanti sum apud Deum, nec mei similibus tantum boni, & gloriæ sperandum. Possum tamen liquido affirmare (sunt hæc viri sancti verba ipsissima) non posse ab iis tot mihi tormenta, & mortes infligi, quin expeditus sim ad multò seniora, vel vnus solum animæ gratia perferenda, quid enim magnum iis vitam impendi ab homulo, quibus Deus seruandis suam ipsemet impendit? Quod si mihi esse tam beato contingat, vox credo sanguinis, quàm oris; ad eos conuertendos futura sit efficacior. Nam vsque à primis Ecclesiæ sæculis, Euangelij sementem fecere martyrum cruores, quàm prædicatorum sudor lætorem. Concionem clausit, affirmans nihil timendum præter proprium timorem; vocanti Deo inuitis quoque hominibus parendum. Subdo hæc de re fragmentum epistolæ quam tunc ad Ignatium, & socios Romam dedit. [Sunt, inquit, illic ob gentis feritatem infesta periculis, & veneficiis omnia, nec est qui ausit terribilem aleam subire, ad cicurandam illorum barbariem. Ego illa partim quâ supremâ laborant penuriâ hominum permotus à quibus doceantur, & fiant Christiani; partim religione officij iubentis curare salutem alienam, statui me morti deuonere, pro concilianda illis sempiterna vita, Deo quidem mea spes omnis nititur, sed cupiditate quàm possum maxima ardeo, ad illam me fingere Christi vocem, *qui voluerit animam suam saluam facere perdet eam; qui autem perdidit animam suam propter me inueniet eam.* Quorum extima facies verborum plana; interior, obscura, & intellectu difficilis; fit enim interdum, vt cum deponenda est apud Deum vita, quò illam nobis in posterum seruet, hoc est, cum aliquod ingens bonum in eius gloriam vitæ nostræ pretio mouendum, nescio quo pacto, caligare incipiat, & obnubilari, quod principio clarum, & perspicuum habebatur, vt neque doctissimi, & acutissimi homines id satis percipiant, sed

sed iis tantum quos Deus peculiari suo magisterio imbuerit, illius intelligentia seruetur. Atque hinc nimium se prodit pulpæ huius nostræ quàm sit infirma, & debilis indoles, quàm ægra & fragilis natura. Nam multi pro sua erga me singulari benevolentia institere apud me importunissimis precibus, ne terras adirem tot periculis exitiabiles; qui repetitis suasionibus, & lachrymis, cum nihil agerent, præsentissimas saltem antidotos quibus præmunire obtruserunt, quarum profus admisi nullam; ne me vnâ timoribus prægrauarem; in promptu mihi, metus omnis remedium esse; nullo me ad vitam defendendam egere, quam Dei vnus clementi præsidio credidisset; de illius mihi tantum fiducia decessurum; quantum remediorum accessisset. Proin hoc solum ex iis me petere, vt essent mei memores apud Deum, fore id mihi tutamentum à veneficiis antidoto quauis potentius.]

22. Ab Carorum ergo complexibus, lachrymis, & dehortatione inuiti iam liber, natum cum selectis magno ex numero conscendit, in eandem cum illo ærurnarum, vitæ, mortisque aleam expeditis. Ibant alacres, cursumque promouebant in tractu illo milliarium centum octoginta, quibus absunt à Mauro insulæ Moluenses, cum repente clamores tollit Xauerius, direptisque à pectore vestibus. Hei mihi! Iesu! heu miseri! vt illic immaniter necantur? proh! impium facinus: & eiusmodi vocibus, vultu, maris vnâ in partem defixo, triste quiddam, sed nautis ignotum, & vectoribus deplorat. Accurrunt attoniti, quærent quid rei? quam cædem? & vbi prospiceret? se quidem nihil planè conspicari. At is extra se positus, illic erat, vbi sancta illi Deus monstrabat spectacula, quæ truncis, & querulis vocibus indicaret, mox sibi iam redditum, eadem rogare cum pergerent, verecundatus, & silens ad precationem se recepit; sed his paulo post, quod non potuerant ex illo rescire, manifestè nimis obiectum est: vnâ Mauri ex Insulis radebant, cum Lusitanorum octo cadauera in vado cernunt à prædonibus occisorum, illòsque fuisse agnoscunt, quibus mari longissimè semotis intenderat oculos, & indoluerat Xauerius. His loco eodem cum fletu sepultis, cruce tumulum erectâ signant, & portum capessunt.

23. In eorum aduentu comitas barbarorum Xauerij magis constanti fiducia, quàm Ternatensium metui respondit: exscendentes accepit, diuino, haud dubitem instinctu, confertus ad littus populi concursus, magnis affectus, gaudij; & reuerentiæ argumentis, & festis vocibus sanctum Patrem adesse patriâ linguâ gratulantibus, quæ vt magno illum suffuderunt pudore, itâ socios plurimum confirmarunt. Indè manucato confestim adiecta percurrere pagos, & villas prædicatione diuinorum, & quâ populus in plateis occurrisset frequens, illic consistere; fidei symbolum, præcelsque alias, Malaio sermone decantare, qui externus licet, non erat tamen audientibus ignotus. Agendi ratio non prius spectata, & rerum nouitas, quas cantus sonabat, concursum statim

22
Videt procul absens octo Christianorum necem.

23
Excipitur, prædicat, periclitatur in Regno Mauri.